

00 P. 12

U. q. 79. 2

mir soloz pt 3 impio dard q m f m i n t n a
in h m i n t n a d a r d o f f i c i o d a r d q m f m i n t n a

THEORIA INAUGURALIS,
De
SALUBERRIMO
L. 2. C. de rescind. vendit.

hoc maximè seculo controverso,
remedio,

nonnulla Theoremata

continens

Quæ

Divino piè implorato subsidio

Auctoritate & Decreto Magnifici JCtorum ordinis in
alma Salana,

PRÆSIDE

Celeberrimo & Amplissimo JCto

Dn. D. DOMINICO ARUMÆO

P. P. Facultatis Juridicæ SENIORE, Curia Pro-
vincialis ac Scabinatus ADSESSORE, Præceptore,

fautoreque suo efflictim

colendo,

*Pro consequendis in utroque jure insignibus & pri-
vilegiis Doctoralibus,*

Publicæ disquisitioni subjcit

MATTHIAS HEIN foundationis Bla-

sianæ Brunsvvigæ CANONICUS,

ad diem 20. Augusti.

Typis JOHANNIS BEITHMANNI,

Anno M DC XXIV.

Enodatio

L. 2. C. de rescind. vendit.

Alternanti mihi, quid impræsentiarum publicæ ventilationi magis appositè subjici queat, materia difficilis & quotidiana, de rescindenda venditione, potior visa est: Tùm quod ea, quæ quotidiana sunt, plenius attingenda, ut Ictus Paulus lib. X. Quæstionum monet: Tùm quod seculum hoc, nullo unquam tempore ejus indagacionem utiliozem fuisse, liquidò demonstrat. In delirâ enim & effœtâ hac mundi senectâ, vitia certa, quæ mores vocabantur, non in veniam modò venerunt, sed in laudem increbuerunt: inter quæ peculatus crimen haut postremum. Nam monetæ adulteratores, quos meritò fures Reip. appellamus, rem privatam & publicam, furtis suis clàm & palàm admissis, ad illas angustias aegerant, ut nihil certi ageretur, imò contrahentes sæpè, etiam ignorantes, contractus jure Vitios inirent: Ut cum Seneca *in Octov.* ingeminare fas fuerit; *Heu?*

quàm seculo premimur gravi, quo scelera regnant?

A 2

Hinc

Hinchodie, Altissimi gratiâ, monetâ pristinæ integritati restitutâ, querelæ quamplurimæ existunt, & actionibus monetariis omnia ferè judiciorum subsellia perstrepunt: damnoq; ob corruptam monetam perpeffo, refarciendo, rescissiones, & alia juris remedia toto die adhibentur.

Operæ itaq; precium me facturum duxi, si hanc theoriam sub disputationis incudem, sine affectu, revocem: Quemadmodum enim oculus, in quem humor illapsus est, parum clarè videt: sic mens, in quam affectus: Teste Lipsio, *Epist. 6. cent. sing. ad Ital. & Hisp.* Ut igitur *ἡνωμένη ἀκριβοῦς καὶ ἀνεπιτημένη* plerosque casus præsentis hujus materiæ, & quidem ad nobilissimam ac utilissimam. *l. 2. de rescind. vendit.* spectantis, eò expeditius probare & discernere valeamus, sine ulteriori mora, quò veritas illustrior evadat, nosq; in ejusdem semita magis magisq; confirmemur, eam laconicâ quadam brevitate (legis hujus sensu priùs delibato) in sequentia theoremata dispescemus.

Casus hujus legis talis fingi potest: Lupus quispiam, ipse, vel etiam pater ipsius fundum quendam Scio 80. aureis vendidit: qui

be-

bene 200. aureos valuit. Lupus ultra dimidium iusti precii circumventus, fundum revocare voluit. Denegavit Scius. Unde Lupus Imp. Diocletiano & Maximiano preces obtulit & quæsit: An venditor, ultra dimidium iusti precii circumscriptus, rem venditam repetere possit. Imperatores pro Lupo venditore contra Scium emptorem rescribunt: Humanum esse, venditorem restituto precio fundum autoritate iudicis recipere, vel si emptor iustum precium supplere malit, accipere id, quod iusto precio deest. *d. l. 2. de rescind. vend.*

Rem totam quinque distichis eleganter complectitur Steph. Forcar. dialog. 100.

Æquarent fulvos Titii cum prædia nummos

Ter quinque, is septem vendidit aureolis.

Contractum Titii rescindere destinat heres

Ob vilem summam: quæro quid emptor aget?

Eligat alterutrum: vel prædia reddat agenti,

Suscipiens nummos iudicis arbitrio:

Empta vel observet iustum supplendo valorem;

Indemnis tali fiet uterque modo.

Nam læsus nimium, qui vendidit, esse videtur,

Ni iusti acceperit dimidium precii.

A 3

THEO-

THEOREMA I.

An propter læsionem contractus b. f. sit rescindendus.

SAnè in contractu emtionis venditionis (de quo solo lex nostra loquitur, & qui citra dubium bonæ fidei contractus est) remedium hujus legis locum habere, ex ipso ejusdem textu satis constat. Cui tamen non parum contrariari videtur, quod naturaliter, liceat contrahentibus se invicem decipere, *l. in causa 16. §. pen. ff. de minor.* vel rem, quæ minoris est, pluris vendere, aut quæ pluris est, minoris emere. *l. item si precio. 22. in fin. ff. Locati.* Cum natura, omniumque rerum magistra Experientia doceat, propter innata hominum vitia nimis exactam in cõmerciis æqualitatis observationem, plurima & maxima incommoda secum afferre, (speque quæstus sublatâ mercatum & commercia languere, imò planè enervari ac quiescere. Quis enim, si per summam scrupulositatem Mathematica illa precii æqualitas foret observanda, contractum hunc vei illum (sine quibus tamen societas humana persistere nequit) inibit? Quamvis catervatim hic insurgant Theologi & Philosophi acutissimè contendentes, sacris literis, justitiæ, & humanitati, hæc diametraliter esse contraria. Justitiæ enim maximè esse, conservare æqualitatem, quæ secundum Thomam 4. *Sentent. dist. 46. q. 1. art. 1.* alia quantitatis, alia proportionis: quarum hæc in præmiis & pœnis, illa in commutativa justitia attendatur. Quibus etiam
ad-

ad stipulantur Jctorum quorundam, quodammodo
tamen differentes sententiæ, qui inter alia, partim re-
gulam illam Civilem & Canonicam, quæ statuit, deci-
pientibus non esse subveniendum, amplectuntur. *l. 2.*
ff. ad Sc. Velleian. c. cum universorum. de rer. permitt. par-
tim dictam *l. 10.* in foro soli, at non in foro conscien-
tiæ vel poli, admittunt, de quibus latè & eleganter vi-
de differentem Dn. D. Arumæum *disp. 1. ad d. l. 2. th. 5.*
Et 6.

Veruntamen ne jus, quod est ars boni & æqui, in-
tantum sui oblitum esse putetur, ut dolo vel fraudi
patrocinari velit, sciendum est, quod talis deceptio
vel circumventio permixta censeatur, quæ reipsâ &
incuriâ citra fraudulentum contrahentium consilium
contingit, si tamen tolerabilis, nec in infinitum exten-
datur, sed ad illam quantitatem, cujus summa exten-
sio, velut litus & *axum* hoc rescripto definita est. Nec
circumscriptio hæc dolus est, sed prudentia potius &
industria quædam tantum Oeconomica, studiumque
aliquod rei familiaris augendæ. Hic enim omnium
est animus, vili emere, carè vendere, ut Mimus dice-
bat.

THEOREMA II.

An Emtori beneficium hujus le-
gis competat.

Inficiantes & asserentes hæc quæstio viros habet
utrinque magni nominis. Negativam defendit *Cuja-*
eius lib. 10. obs. 18. Et lib. 23. obs. 32. quem secutus *Anton-*
Bab. in error. pragmat. decad. 8. error. 7. hoc imprimis
fun-

fundamento quod non eadem sit ratio subveniendi
emtori, quæ venditori: Propterea quod venditorem
plerumque sava & scava necessitas rei familiaris com-
pellat vendere precio minore. *l. 2. l. non idcirco. 12. l. si
quos. 10. C. de rescind. vend. l. 1. C. de præd. dec. l. 2. C. sine cens.
vel reliq.* Emtor verò ultrò accedat ad emtionem
prædii, sæpè fraudandi causa, & plerumque emat pre-
cio impenso & immodico, affectione opportunitatis,
vel vicinitatis, vel cœli, vel quod illic educatus sit, vel
parentes sepulti sint: ut *l. 1. §. sed si rem. ff. si quid in
fraud. patron.* Vel quod majorum ejus fuerit: ut *in l. si
emtionem 34. ff. de contrah. emt.* Quibus casibus sive
prudenter sive stultè faciat, quia tamen sponte facit,
nihil causæ sit, cur ei subveniatur.

Contrariam autem & communem opinionem ob-
sequentes rationes amplectimur.

1. In quibus causis eadem est ratio, in his idem
jus est constituendum, si modò beneficium non per-
sonæ: sed causæ sit concessum, *l. illud 32. ff. ad l. Aquil.
& l. in omnibus causis id observatur. 68. ff. de R. I.* At in
emtore eadem est ratio, quæ in venditore. Quia
etiam emtor sæpè Diomedea quadam necessitate
rerumque indigentia & egestate coactus, carius &
pluris, quam oportuit, res alterius emit. Quinimò
cum suggerente humanitate læsis subveniendum. *d. l.*
2. Emtori potius humanitas debetur ac Vendito-
ri; Hic enim circumventus sibi imputabit, si levi pre-
cio res suas disfracit: cum præsumatur valoris
rei suæ habere notitiam. *l. quisquis. C. de rescind.
vend. inque rebus propriis intolerabilis sit error: l. plus
minus. ff. de jur. & fact. ignor.* Emtoris verò ignoran-
tia

ria utpote in factis rebusque alienis merito excusetur.
l. ult. ff. pro suo. Nec beneficium hoc personæ sed cau-
sæ, quippe læsioni est tributum. Non enim vendi-
tori competit quia venditor, sed quia in vendendo
læsus est, ut notat *Donell. in d. l. 2. num. 17.*

2. Expeditum & certum est, quod emtor &
venditor sint correlata, sibiq; correlativè opponantur.
At correlatorum hæc est natura, ut non tantum se mu-
tuo, tam in essendo quàm cognoscendo, ponant & tol-
lant, verum etiam ut quod juris statuitur in uno,
idem quoque statuatur in altero.

THEOREMA II.

Quodnam hoc loco justum pretium dicatur.

Justum cujusque rei pretium non ex cujuslibet
affectione, aut sumptu constat, *l. preciarerum. ff. ad l.
Falcid.* Sed ex communi hominum æstimatione
perpenditur; *gloss. singul. in l. mortis causa capimus ff. de
donat. mort. caus.* Itaque tantum valet res, quantum
absq; fraude & injuria vendi communiter potest ho-
mini scienti ejus conditionem. *Francisc. Connanus*
contra statuit, justum precium pro dimidio veri pre-
cii accipiendum esse: ut si emtor supplere velit ven-
ditori, quod deest dimidio precio, illi satisfiat. Move-
tur primò hac ratione, quod justum ut plurimum,
significet idem, quod legitimum, veluti cum nuptiæ
dicuntur justæ: *pr. l. de nupt.* Pactum dicitur justum
in l. in epistola S. ff. de pact. Item justa hereditas. *l. 3. S.*

B

per.

pen. ff. pro socio. Legitimum autem precium hinc non aliud, quam dimidium veri precii intelligi posse, quia dimidio veri precii soluto, emptio jure consistat, nec rescindi possit, *d. l. 2. & l. si voluntate. C. de rescind. vendit.*

Altera ipsius ratio hæc est: si emptor ab initio emptiois dimidium veri precii solvat, non rescinditur venditio. Ergo etiam, si contracta emptioe dimidium offerat, non rescindetur; quia non debeat contracta emptioe deterioris conditionis esse.

Verum ad primam respondeo, quod in usu juris justum precium sit, quanti res valet. *l. si fundus 10. §. ult. ff. de pign. l. si res. 12. §. 1. ff. de jure dot.* Quare ab hac genuina significatione non recedendum *l. Non aliter. ff. de legat. 3.* Licet igitur aliàs justum idem significet quod legitimum; hinc tamen non idem denotat, sed verum precium.

Ad alteram; Quod alia ratio sit emptoris initio contractus & alia emptioe contracta. Nam initio venditori nihil debet, & ideo jure suo potuit rem emere, quanti voluit, etiam multo minoris vero precio, dummodo non infra dimidium veri precii. At contracta emptioe venditori debet rei restitutionem, nisi velit emere, vel emptam retinere conditionibus venditoris justis. Quare non idemtribuendum emptori inchoato contractu, quod finito. Nec absolum, quod initio justum fuit, circumstantiis temporum mutatis injustum fieri.

Quamvis autem hæc in aprico locata sint, ut minus (adeoque injustum) precium esse videatur, si nec dimidia veri precii pars soluta sit. *d. l. 2.* non tamen

in-

Inveniuntur nulli, qui, licet in venditore id assequantur & concedant, in emtore tamen scrupulum sibi aliisque injicientes, id minimè admittunt. Inter quos *Bart. Bald. Panormit. Imola & alii*, qui communiter asserunt: Emtorem tum immodicè læsum esse, si pro re digna 10. Joachimicis 15. dedit: Vel pro re 20. aureis digna, 30. solvit. Et licet hæc opinio æquior videatur, ut quæ circumveniendi licentiam arctius inhibet, ne sc. læsio trientem egrediatur; tamen *Duarenæ Donelli & aliorum* mens nostræ legi, in qua dimidia pars justî precii, non potest tertiam partem significare, ut scilicet tum demum emtorem enormiter læsum esse existimandum sit, si pro re, dignâ aureis decem, plus quàm viginti, & pro 20. aureis dignâ, plus quàm 40. præstitit. Scopus enim veræ computationis in utraq; est, si quilibet non accipit dimidium ejus quod dedit, teste *Pinello ad d.l. 2. p. 1. c. 2. n. 7.* Et ita, secundum *Hotomannum*, fraudatio supra dimidium veri precii tum demum rectè dicitur, cum aut pecunia rei dimidium, aut res dimidium pecuniæ non exæquat. Nec requiritur, ut excessus ultra dimidium sit magnus, cum lex nostra modico excessu, dummodo sit ultra dimidium, contenta sit; quod exemplo naturali in ponderibus patet, in quibus vel modicum prægravat atque inclinat balancem. Nec adjectio *Pluris* in l. nostra infinitam pecuniam continet, sed modicam duntaxat. *l. 192. ff. de V. S.* Neque hic obstat *l. 54. ff. de contrab. emt.* Ubi Paulus ait, Res bonâ fide emta propter minimam causam in emta fieri non debet: cum lex illa non loquatur de læsione ultra dimidium.

THEOREMA IV.

An hæc lex etiam in re mobili locum habeat.

Cum fundi in lege nostra nominatim & expressa mentio fiat, immobilibus rebus hoc beneficium competere nullum est dubium. An autem ad rei mobilis venditionem hoc porrigendum sit, in ambiguo est.

Negativam defendit *Cujacius lib. 16. observ. cap. 18.* contendens, ad res mobiles produci non posse, nisi forsan res sint valde preciosæ, his fundamentis motus.

1. Quia leges de rescissione venditionis agentes fundi, veluti rei immobilis, meminerunt. *l. 2 l. 4. l. 8. l. 15. C. b. r.* Si ergo aquæ ad res mobiles pertinet, quid rerum immobilium in specie mentionem fieri, juvat?

2. Res mobiles viles sunt & abjectæ. *l. si rem mobilem. Et ibi Gloss ff. de acquir. possess.* quarum ut & aliarum rerum quæ haut magni momenti sunt, cura non habetur, imprimis si de contractibus retractandis quæstio est. *l. 4 ff. de rest. in integr l. 54. ff. de contrahend. emt. l. 10. cum sequentibus. ff. de dolo malo.*

Sed prolata hæ rationes nullius hili vel pili sunt. Si enim causa indagatur, ob quam de solo fundo rescribunt Impp. Respondeo cum Roberto, exempli tantum gratia id factum fuisse. Deinde quod facti species, cui sese respondendo accommodant Imperatores de fundo fuerit concepta, haut dubiè idem responsuri, si de re mobili consulti fuissent. Tertiò, si tan-

tantum de fundo, cujus hic fit mentio, rescriptum intelligitur, ad alias res immobiles similes extendi non potest: quod tamen absurdum. Quartò, nec ad res pretiosas, quod tamen vult ipse Cujacius, produci poterit.

Minoris ponderis secundum est argumentum.
1. quod enim res mobiles non omnes aut semper sint loco vilium & abjectarum, manifestissimè & *æquè dicitur* demonstrat *l. 22. C. de administr. tutor.* 2. Multæ sanè sunt res mobiles, quæ precio immobiles vincunt. 3. Lex opposita non asserit rerum mobilium vilem & contemptibilem conditionem, sed illarum neglectam & omissam custodiam, ut Papinianus loquitur, quamvis eas nemo alius invaserit, veteris possessionis damnnum adferre consuevisse. Differentiam itaque tantum tradit possessionis rerum mobilium & immobilium, ut possessio, quæ animi est, certius firmitusque iis inhæreat; mobilium verò possessionem, ob instabilem illarum naturam, difficilius retineamus & facilius amittamus.

Pro affirmativa itaque stabimus: pro qua militat, i. quod eadem humanitas dissuadeat rerum mobilium venditorem immodicâ læsione prægravari debere, cum æquè iniquum sit, ut venditor ex illarum distractione lædatur, & è contrario æquè humanum sit, ut eidem succurratur. Fingamus hominem, cui res angusta domi, ovem vendidisse s. cum tamen vendi potuisset 2s. an non huic, qui ovem suam servat tanquam oculum suum, ut loquitur *Glossa in l. 6. § 5. de officio præsid.* iniquissimum arbitreris non succurri? Imò nulla, quoad præsens negotiū, diversitatis & differen-

tia ratio inter res mobiles & immobiles dari poterit.

2. Impp. Dioclet. & Maximian. *in d. l. 2.* rei mentionem faciunt, cujus appellatione æquè res mobiles ac immobiles veniunt. Hic respondet Cujacius: Impp. rem immobilem intelligere, quia eandem rem postea fundum appellent. Sed confestim regerimus, quemadmodum eo, cum *in l. ff. de evict. Ulpianus* generaliter dixisset, sive tota res evincatur, sive ejus pars, emtori regressum adversus venditorem dari, ac deinde fundi sive agri mentionem subjicit, res mobiles non excludit: Ita nec hinc res mobiles excludere voluisse Impp. censendi sunt.

THEOREMA V.

An h. l. remedium competat, si rei valorem sciverit venditor, & nihilominus infra dimidium justii precii vendiderit.

Quæstionis præsentis, an illi qui scivit rem majoris valere & minoris vendit, sit subveniendum, negativam propugnantium fundamenta sunt hæc.

1. Licitum est res suas consultò minoris vendere: cum id, quod excedit, donatum videatur, & si quis donationis causa minoris vendat, venditio valet *l. 38 ff. de contrab. emr.*

2. Volenti & consentienti non fit injuria, quare si quis sciens minoris vendit, non poterit rescinden-

dendo contractu quasi sibi injuria facta sit, actionem
instigare.

3. Quod bona fide & consensu contrahentium
agitur illud non est rescindendum altero contrahente
invito *l. 3. C. de rescind. vend.* Atqui verum prius in
contrahente sciente. Ergo & posterius.

His non obstantibus, affirmativam veriorē,
duco, quæ his gaudet columnis.

1. Quia Imp̄p. generaliter loquuntur, nec di-
stinguunt, utrum venditor sciverit rei valorem, nec
ne; Indistinctè itaque intelligendi sunt *arg. l. de pretio.*
ff. de publ. in rem action.

2. Negativâ sententiâ obtinente, beneficium
l. 2. raro locum haberet, cum unusquisq; etiam enor-
miter læsus sciat (vel scire possit & debeat) rei suæ pre-
cium & valorem *l. quisquis. C. h. t.*

3. Licet venditor sciverit verum precium, con-
tingere potuit, ut sæva & vera quadam necessitate co-
actus minoris vendere coactus sit, cum verum precium
emtor ipsi deneget. Humanitas ergo & æquitas hujus
legis, venditori succurri, suadent.

Ad argumenta pro negativa adducta, & quidem
ad primum respondeo: quod diversa sit ratio vendi-
tionis cum enormi læsione factæ, & donationis. Do-
natio enim fit liberè, & nullo jure cogente: Venditio
verò quâ quis rem suam minoris vendit, non nisi ne-
cessitate flagitante, cum nemo præsumatur suum ja-
ctare. Quî autem tali modo minoris vendens, dici po-
test, voluntariè & spontè donare? Cum liberalitas,
molesta necessitate urgente, in nemine præsumatur;
ingens enim telum, teste Livio, est necessitas.

Ad

Ad secundum respondeo , quàmvis valorem scienti & nihilominus contrahenti injuria propriè non fiat, attamen iniquitatem ad æquitatem reducendam esse quin pati debeat idem , nemo puto inficias ibit. Deinde, quando hac fontica causa urgente, quis in pretio circumscribitur, non potest dici in læsionem consentire, & si consentiat, non liber sed coactus ille, consensus *l. 21. ff. quod met. caus.* qui contractum contra rescissionem minimè tuebitur. *tot. tit. ff. quod met. caus.*

In tertio argumento nego assumptionem: licet enim coactus consensus etiam consensus sit. *l. 21. ff. quod met. caus.* non tamen est consensus liber. Eatenus enim demum pro consensu reputatur, ut contractus non sit ipso jure nullus, sed postea autoritate judicis intercedente rescindatur & annihiletur.

THEOREMA VI.

An etiam lex nostra in locatione & conductione procedat.

Quod ad contractum locationis conductionis beneficium hoc porrigatur, communis ferè interpretum est sententia, sequentibus argumentis stabilita.

I. Locatio & conductio iisdem juris regulis continetur quibus emtio & venditio. *pr. Inst. de locat. conduct. l. 2. ff. eodem.* ita ut idem de utroque contractu statuatur. Quemadmodum igitur circumscriptio in emtione & venditione concessum est à contractu discedere, vel quod æquo deest precio, nancisci; itaque quoque idem erit in locatione & conductione.

2. Ubi cunque precium intervenit, ibi quoque locus est *l. 2. C. de rescind. vendit.* At in locatione conductione precium intervenit. Ergo in eadem remedium *l. 2.* locum habet. Subsumtionem probant *l. 10. ff. de acquir. vel amitt. possess.* ubi merces precium appellatur.

3. Ubi eadem est ratio, ibi idem jus statuendum. Atqui eadem *d. l. 2.* ratio (quæ non vult enormiter alterum lædi, alterumque hujus dispendio locupletari, *l. 206. de R. J.*) æquitas quippe, etiam in aliis imprimis bonæ fidei contractibus locum sortitur. Ergo & in hoc contractu locum habebit.

Non tamen desunt, quibus negativa magis arridet: cum quibus & ego ob sequentes rationes facio.

1. Beneficium *d. l. 2.* ad eos pertinet contractus, in quibus non tantum prius fas erat se circumvenire, sed etiam quorum circumscriptioni *d. l. 2.* modum præfigit, ut scilicet dimidium justii precii non excedat. At circumventio in emtione & venditione legibus permittitur. *l. 16. §. 4. ff. de minor. d. l. 2.* duntaxat expressim limitata & definita. Ergo in aliis contractibus *d. l.* locum non habebit.

2. Quodcunque contra jus commune receptum & introductum est, hoc ad consequentiam trahi non debet. *l. quod vero. ff. de legib. l. quod contra. ff. de Reg. jur.* Atqui remedium. *l. 2.* contra jus commune introductum. Ergo ad consequentiam non ducendum. Assumptio suo opte jubare fulget: cum jure communi contrahentibus licitum sit, (absque dolo tamen & fraude) sine ulla quantitatis determinatione

C

se-

se se circumscribere, *d. l. 16. §. 4. ff. de minor. quibus hac l.*
2. fines præfiniti, quos excedere nefas est.

Respondeo itaq; ad primum affirmativæ opinio-
nis fundamentum. 1. *d. Lex 2. ff. de locat. conduct. & d. pr.*
2. eod. non intelligenda sunt *ἢ πᾶν τὸς*, ut in omnibus
procedant: alioquin nulla Emptionis Venditio-
nis & Locationis Conductionis foret differentia.
2. Quod læsis in emtione succurritur, quoad re-
scissionem contractus, hoc non secundum, sed con-
tra regulam juris communis introductum est. Regula
enim juris est, quod indefinitè in emtione licitum sit
se circumvenire, ita ut propterea emtionis contractus
non rescindatur, huic vero regulæ *ὁ φθελμοφανεράς* &
apertissimè *d. l. 2.* contrariatur, vel saltem derogat, &
circumventionem illam de jure communi permis-
sam ad certum modum & mensuram restringit.

Quoad secundum respondeo ad assumptionem.
Distinguendo inter precium quod vel propriè vel ab-
usivè sumitur. Nec enim verè precium est nisi cùm
æquâ facta æstimatione pecunia pro rebus solvitur,
nequè precium esse potest, nisi quod sit alicujus rei
precium, inquit *Commanus lib. 7. c. 5. num. 2.* Est itaque
precium emtionis proprium, sicut merces locationis
conductionis, *pr. & §. 2. Inst. de locat. conduct.* quamvis
abusivè precium pro mercede sumtum locationi con-
ductioni etiam tribuatur.

Quoad tertium, Regulæ superiori oppono *l. 14.*
ff. de legibus, & l. quod contra ff. de reg. jur. è diametro
contrariam, quippè quæ contra rationem juris com-
munis recepta & introducta sunt, ad consequentiam
non debeant produci. Quare axioma hoc, ex paritate

Est

tionis extensionem juris fieri, in jure communi lo-
cum invenit: in singulari verò & exorbitante jure ne-
quaquam. Nec jugulum nostræ intentionis strin-
git, quod dictam l. 2. de venditore in specie conce-
ptam, ad emtorem extendendam esse arbitrati sumus:
Nam emtor & venditor sunt correlata, in quibus ex
identitate rationis jus singulare extensionem admit-
tit, ita ut quod in uno correlatorum statutum, ad alte-
rum quoque extendi possit, per textum notabilem *in*
leg. 2. junctâ l. fin. Cod. de indict. vid. toll.

THEOREMA VII.

An beneficium hujus legis in venditio-
ne judicis decreto solenni facta,
admittatur.

Acerrima inter Dd. controversia agitur, utrum
emtio venditio ex Decreto Prætoris facta, propter ex-
cessum ultra dimidium rescindi queat? cujus negati-
vam quidam tuentur sequentibus fundamentis.

I. Per textum expressum *in l. 1. C. de prad. decu-
rion.* qui ibi: interpellet, judicem competentem, ita
enim fiet, ut nec immoderatus venditor, nec emtor
inveniat inustus, nec erit postmodum quo vendi-
tor, vel circumventum se insidiis, vel oppressum po-
tentia comparatoris queri debeat, quando quidem
sub fide actorum & de necessitate distrahentis
& de voluntate patuerit comparantis. Qua-
re venditio talis propter enormem læsionem rescindi
non potest.

C 2

2. Judicis autoritas excusat & facit licitum, quod aliàs est illicitum. *l. si quis quasi. ff. ad SC. Silan. l. si quis. §. doli. ff. de juris dict. l. furti. §. qui jussu. ff. de his qui notant. infam. l. ait prator. 7. §. 2. vers. quid tamen. ff. de minor.* Justè enim possidet, qui Pratore auctore possidet. *l. justè. ff. de acquir. poss.* Justum igitur & licitum propter decretum erit, quod aliàs illicitum.

Arius. Pinell. p. 2. c. 2. n. 21. distinctione litem dirimere cupit: Aut enim pratoris decretum simpliciter, & quoad causas alienandi intervenit: ut tunc obtineat affirmantium opinio: Aut circa æstimationem rei interponitur decretum: ut tunc potior negativa videatur.

Verum hisce non obstantibus affirmativam cum nonnullis aliis sine discrimine & indistinctè obviis ulnis amplector, idque ob tres sequentes rationes.

1. Per textum *l. si quos. 16. C. de rescind. vend. item l. 1. & 2. C. de fid. & jure hasta. fiscal.* Ubi venditiones sub hasta factæ, & autoritate judicis confirmatæ, dicuntur propter læsionem venditoris nempe debitoris enormissimam rescindi. Ne sub nomine subhastationis publicè locus fraudibus relinquatur.

2. Corroborationis gratia & hæc ratio adducitur, quod minor adversus venditionem sit restituendus & per restitutionem in integrum rescindenda veniat venditio, in qua læsus est, *l. si quidem. C. de prad. minor.* Atqui venditio rerum minorum non procedit nisi decreto judicis intercedente. *d. l. si quidem. & tot. tit. C. de prad. minor. tot. tit. ff. de reb. eor. qui sub tut.* Ergò rescinduntur quoque ob læsionem venditiones decreto judicum factæ.

3. Pro eadem militat quoque hæc ratio, Ecclesia ultra dimidium læsa in contractu habet actionem, ad illum contractum rescindendum. *c. cum dilecti. c. cum causa. de emt. vend.* Attamen hoc intelligi oportet solennibus juris adhibitis, alioquin non valeret, *tot. tit. de reb. Eccl. non alienand.* Idem proinde statuendum in aliis contractibus.

Ad primam inficiantium rationem sic respondeo. Verba hæc. *l. i. C. de prædi. decur.* (Denique nihil erit, quo venditor vel circumventum se insidiis vel oppressum potentia comparatoris quæri debeat, & c.) de læsione ultra dimidium non agunt, sed probant, venditorem allegare hoc passu non posse, se vel metu coactum, vel insidiis venditoris circumventum vendidisse. Nec facilè, ut præcedentia legis verba inuunt, accidit, ut iudicis autoritate intercedente, injustè contrahatur: quod & nos ultrò & spontè fatemur. Hic verò impræsentiarum quæstio est, si & iudex & contrahentes circumventi sint, & fortassis per imprudentiam erraverint, ita ut venditor ultrà dimidium deceptus sit, an rescindi contractus possit, & cum iudicis autoritas, ut in aprico est, parum vel nihil in hoc profecerit, rescindi posse statuitur, etiam lege, autoritati aliàs iudicis multum tribuente, non refragante.

Ad secundam: in allegatis legibus hoc agitur, quod decretum iudicis hoc operetur, ut præsumatur contractus ritè & rectè esse celebratus. Illa tamen præsumptio cedere debet veritati, si læsio enormis evidenter appareat. *l. magis puto. §. pen. ff. de reb. eor.* Quemadmodum itaque iustus & autoritas iudicis in gra-

violibus delictis non excusat, *l. 37. ff. ad L. Aquil. ita nec*
hic rescissionem ob enormissimam læsionem remo-
rari potest.

Ex hac etenim causa rescinduntur venditiones
quam solennissimè factæ, imò nostra lex requirit,
dumtaxat venditiones ritè & jure perfectas ac subsi-
stentes, non verò jure non valentes, utpote quæ rescis-
sione nulla indigent. Privatio n. præsupponit habitum.

THEOREMA IIX.

An juratò contrahenti, vel etiam huic
beneficio renunciati, hæc lex competat.

Affirmativa opinio communi ferè calculo in ju-
ratò contrahente approbata est, nititurque his funda-
mentis.

1. Illud juramento comprehenditur, de quo tem-
pore contractus & jurisjurandi cogitatum fuit. At
prædicto tempore de enormi vel enormissimâ læsio-
ne non fuit cogitatum: alioquin contractus nunquam
initus fuisset Ergò beneficium hoc, juramento de non
veniendo contra contractum emtionis & venditio-
nis, non continetur.

2. Juramentum, quod non habet comitem æ-
quitatem & justitiam, nullius est efficacix. At tale jura-
mentum, quod beneficium *l. 2. æquitatis & humanita-*
tis plenum emtori & venditori adimit, non habet æ-
quitatem & justitiam comites. Ergò, &c.

Alii beneficium *d. l. 2. hoc* juramento, nisi specia-
liter & nominatim huic renuntietur, venditori non
adimi asserunt. Sed non possum, quin illis, qui utroq;
modo *d. l. 2. remedio læsum emtorem & venditorem*,
pri-

privari contendunt, vi sequentium astipuler.

1. Si minor 25. annis, qui iudicii imbecillitate, laborat, jurans se non retractaturum contractum suū, hoc beneficio privatur, multò magis maiores, iudicii dexteritate valentes, si juraverint se non venturos contra illud, quod contractum, ab hoc remedio excludentur. At verum prius. Ergo & posterius.

Prius expressis textibus constat, scilicet *Authentic. Sacramenta puberum. C. si advers. vendit. § l. i. C. eod. tit.* Qui textus indistinctè volunt, juramenta minorum, super contractibus præstita, servanda esse. Ratio, quia juramentum minorem præsumit esse majorem, *d. Authen. Sacramenta puberum. Ias. ibi. n. 55. § in l. ait. prator. §. si minor. nu. 2. ff. de jurejur. ubi dicit, quod adversus juramētū confirmatorū actus, præstitū per minorē in cōtractu, si lādatur etiā enormiter, non debeat ipsi concedi restitutio in integrū, neq; absolutio fieri per judicem Ecclesiasticum à tali juramento, § quod fatui sint iudices, qui hoc faciunt.*

2. Omne juramentum, quod absq; dispendio & interitu salutis aternæ, servari potest, non solū in foro ecclesiastico, sed etiam in foro seculari, servandū est. *c. quamvis de pact. in sext. c. cum contingat. extr. de jurej. § gloss. ibid. in verb. debent,* quæ hoc in quibusdam casibus limitat. Attale est jusjurandum, quo quis sponte, nulla vi, dolo aut metu impulsus, juravit se contractui nō contraventurum. Ergò ejusmodi juramentum erit servandum, & hoc pacto consequenter juranti, beneficium, *l. 2. C. de rescind. vend. non competet.*

Ad prioris opinionis argumenta me verto, ac ad primum respondeo: juramētum habere vim specialis consensus & renuntiationis, item virtutem expressæ.

&

& enixa voluntatis, per text. in l. cum pater. §. filius ma-
trem ff. de legat. 2. Dd. in c. quamvis. de pac. lib. 6. qui pas-
sim tradunt, quod quis jurans, deliberatò ad actum ac-
cedere præsumatur, nec requiratur scientia ejusdem,
sed juratum esse sufficere: cum intelligatur jurare, se
nolle contra illud, quod ex tali facto resultare potest,
venire. text. in l. si duo patroni. §. Julianus & in l. duobus.
§. Colonus. ff. de jureiur. Hanc opinionem Bart. in d.
Auth. Sacramenta puberum communem, & ab ea in-
judicando non recedendum esse attestatur.

Ad secundum. I. Æquitas suadet volenti benefi-
cium l. 2. C. de rescind. vend. concedi: quare iniquum fo-
ret, invitum eodem privari: sed iniquum non erit, vo-
lenti & mediante juramento renuntianti id adimi:
cum volenti tantùm tribuatur. 2. quilibet, etsi tale
pactum etiam juratum non sit, juri pro se introducto
efficaciter renunciare potest. l. pen. C. de pact. Hæc ta-
men non de generali, sed de speciali renuntiatione,
accipi volumus. Generales etenim strictissimè exau-
diendæ sunt, cum primis in hac enormi læsione: de
qua probabile est, circumscriptum non cogitasse. Un-
de nec refragatur, quod generalis renuntiatio ad om-
nes species extendatur, & quod generaliter re-
nuncians, sibi debeat imputare, quod specialius non sit
locutus.

Quamvis autem non desint, qui de speciali re-
nuntiatione quoque ambigant, agentes, quod eadem
facilitate ad renunciandum induci queat, quàm ultra di-
midium læditur: hoc tamen mihi vix fit verisimile,
cùm enim certioratus specialiter huic remedio re-
nuntiat, qui in læsionis meditationem non incideret?

De-

Deinde, læso Lex succurrit, attamen volenti ut dictū,
nō invito: qui ergò consultò & scienter sibi cōpetenti
beneficio valedicit, jure dehinc restitutionis vel re-
scissionis gratiā judici minimè faceffet negotium.

THEOREMA IX.

An in stricti juris judiciis hæc lex at-
tendenda sit.

Arius Pinellus part. 1. c. 3. num. 7. & seqq. affirmati-
vam opinionem ob sequentia argumenta veram esse
contendit.

1. Probatur, inquit, ab identitate rationis: Nam
& in contractibus stricti juris militat æquitas, in qua
hæc lex fundatur. *arg. l. in omnibus 57. ff. de obligat. &
action.*

2. *Per legem. Si quis cum aliter. 36. vers. idem est.*
ff. de V. O. ubi Ulpianus inquit, *etsi nullus dolus interces-*
sit stipulantis, sed ipsa res in se dolum habet, cum enim quis
petat ex ea stipulatione, hoc ipse dolo facit, quod petit. Ve-
rùm his non obstantibus, pro negativa ita concludo.
Si in contractibus stricti juris judex præcisè formulā
inhærere cogitur, ita ut ne latum unguem ab ea
recedere audeat, legis secundæ reformationem non
admittet. At verum prius. Ergò & posterius.

Prius inde evidenter constat, quod stricti juris
contractus dicantur, non quod bona fide non gau-
deant, sed propter naturam actionum ex contractibus
proficiscentium diversam. In aliis etenim, videlicet
bonæ fidei judicijs, libera judici permittitur potestas

D æsti-

æstimandi ex æquo & bono, quantum actori restitui oporteat: in strictis verò astrictus est iudex ad formulam à prætoribus sibi præscriptam, ita ut in illis ex æquo & bono quicquam supplere vel æstimare ei non liceat. Cum & ea, ut *Anton. Fab. error. 8. decad. 1.* loquitur, contractuum stricti juris natura & conditio sit, ut nec æquum sit, in iis haberi rationem æquitas.

Ad fundamentum primum Pinelli paucis respondeo: quòd illa ratio ab identitate rationis valde sit lubrica, cum primò in singulari & exorbitante remedio l. 2. tolerari nequeat. Deinde lex 57. ff. de obligat. & action. agit de errore tali, qui etiam contractus stricti juris vitiat, ubi unus illud, alter aliud facit; in nostrà verò lege talis ventilatur contractus, ubi non eju modi error circa corpus, sed dumtaxat circa valorem accidit, qui hunc contractum non potest rescindere.

Secundò *ad d. l. 30.* Respondeo, quod loquatur de exceptione doli, non verò de remedio nostræ l. 2. C. de rescind. vendit. Adeoque tum mentio fit ibidem doli in re ipsa consistentis, qualis etiam in casu nostræ l. 2. intervenire solet; ex eo manifestum fit læsionem etiam in stipulatione intervenire quidem posse, eodem verò modo eandem corrigi, quo in emptione venditione emendari solet, tantum abest inde probari posse, ut potius contrarium ex ipsis verbis *d. l. 30.* appareat. Competit enim in stipulatione læso exceptio doli, quæ tum demum locum habet, ubi negotium adhuc subsistit in terminis conventionis, quare si læsus rem promissam dedisset, ex *d. l. 30.* nullum amplius

pius haberet remedium. In nostrâ verò l. 2. *Impp.*
venditori tale suppeditant beneficium, quod demum
vires suas consequitur, ubi contractus per traditio-
nem planè consummatus est.

THEOREMA X.

Num lex præfens in transactione
obtineat.

Affirmativæ annosi certaminis; num d. legi 2.
C. de rescind. vend. in transactionibus locus sit? Barto-
lus aliique ejus affectæ seqq. adhibent argumen-
ta.

1. Dolus ex proposito, & dolus reipſa, æquipa-
rantur. *d. l. si quis cum aliter. 36. ff. de verb. obligat.*

At dolo ex proposito interveniente, transactio
rescinditur. *l. si superſtite. C. de dolo.* Ergò & rescindetur
transactio, dolo reipſa, qui ex læsione ultra dimidium
colligitur, intercedente.

2. Si ob summam æquitatem in l. 2. *C. de rescind.*
vend. emptio & venditio propter enormem læsionem,
rescinditur, ob eandem æquitatis rationem, urgente
enormi læsione, transactio quoque rescindetur. Ra-
tio; 1. quemadmodum humanitas & æquitas ementes
& vendentes non lædi suadent, ita & eadem humani-
tas transigentes enormiter lædi vetat. 2. quia trans-
actio species venditionis dicitur, etiamsi super lite fiat,
*l. 1. licis. ff. pro empto. l. sed & si. §. si lis. ff. de publ. in rem
act.* Ergò.

Licet autem nonnulli controversiam hanc distinctionis fœdere dirimere satagant, negativam nempe sententiam in modica læsione, affirmativam verò in enormissima procedere statuentes: promiscuè tamen & indistinctè negativa, modò requisita transactionis infra posita adsint, præmissis non obstantibus, Baldo (qui Bartoli opinionem trufam & erroneam esse dicit) Donello, Dn. Arumæo, aliisque viris multis, prudentiæ nomine suspiciendis, arridet, quibus & ego obsequentia calculum adjicio.

1. Scævola in l. 78. §. fin. ad Sc. Trebell. ita scribit: *Heres ejus, qui post mortem suam rogatus erat universam hereditatem restituere, minimam quantitatem, quam solam in bonis fuisse dicebat, his, quibus fideicommissum debebatur, restituit. Postea repertis instrumentis apparuit, quadruplo amplius in hereditate fuisse. Quæsitum est, an in reliquum, fideicommissi nomine, conveniri possit? Respondit secundum ea, quæ proponuntur, si non transactum esset, posse.* Hic in quadruplum læsus non restituitur, multò minùs, qui tantùm ultra dimidium læsus, à transactione discedere potest.

2. Transactio comparata est ad finiendas lites *text. in l. fratris. C. de transact.* ita ut nec prætextu instrumentorum post & noviter repertorum, *l. sub prætextu, C. d. tit.* nec Imperiali quidem rescripto resuscitari oporteat. *l. causas. d. tit. Andr. Facb.* hîc quidem actutum regerit, læsionem tempore transactionis in adductis legibus, instrumentis deficientibus, non intervenisse, & ideo actorem non probantem succubuisse. Sed quænam hæc sequela erit? transactionis tempore instrumenta probantia non suppetebant: Ergò

in

in d. l. 78. §. fin. non revera læsus, nec plus reapse in hæreditate fuit. Contrarium *d. l. 78.* disertis verbis innuit, ut ita non referat, initio de læsione non constituisse: cum *in d. l. 2. C. de rescind. vendit.* non venditionis tempore factæ, sed post demum de læsione similiter constiterit.

3. Eadem vis est juramenti & transactionis *l. 2. ff. de jurejur.* At immodica læsio causam juramento finitam non retractat, *l. non erit. §. dato. l. nam postea ff. eod.* Ergo nec transactionem revocabit. Ratio siquidem utrinque eadem, conventio nempe, ut, quanta, quanta res sit, de qua juratur & transigitur, transactioni & juramento stetur.

Restat, ut ad superiora respondeatur. In primo nego connexionis rationem. Non enim simpliciter dolo ex proposito æquiparatur dolus ex re, sed eatenus tantum, quatenus quis cognito illo dolo & circumventionem nihilominus petit sibi dari, quod promissum est; qui propterea præter propositum in contractu aliquem circumvenit, initio quidem fraude caret, sed ex post facto, patefactâ veritate dolo facit, quod petit. Dolus porro ex proposito veniam non meretur: unde transactionem non tuetur, sed tollit. At *in d. l. 2.* de tali dolo non agitur, sed tantum de illo, qui sic contingit, ut transigentes eum non sentiant, & is qui lucrum ex eo sentit, id non ex dolo, sed ex incuria alterius habeat: quare frivolum est ab illo ad hunc quicquam inferre. Deinde *in l. si superstite. C. de dolo.* circumventio dolosa est, aliàs enim i. incassum quæretur, an adversus patrem Amphidrosæ actio doli competeret. 2. Amphidrosæ actio doli ob verecun-

diam paternam non denegaretur, verum potius diceretur, quod pater culpa & dolo vacaret. Instat Fachineus, bona fide transactionem factam, Ergo non dolo. Respondeo, bona fide respectu Amphidrosa, ex parte vero patris, dolo malo.

Ad secundum respondeo. Dispar omnino est ratio venditionis & transactionis. Ut enim venditor ex hac lege agat, non sufficit eum minus accepisse, sed requiritur, ut duplo plus dederit, quam acceperit. In transactione vero qui litem remittit proprie nihil dat.

Quod autem dicitur, transactionem esse speciem venditionis, illud improprie fit, cum sit negotium stricti juris, venditio autem bonae fidei, in illa nulla certa rei aestimatio, in hac autem maxime attenditur.

Et haec quidem negativa aequissima est, Dummodò requisita transactionis adsint, Videlicet, 1. ut interposita sit super lite dubia & incerta, non ficta & imaginaria. 2. ut celebrata sit dato vel retento aliquo. 3. quod bona fides intervenerit, non dolus verus, sed dumtaxat re ipsa, hoc est, enormis laesio. Quod autem Bartolus litem dubium eventum in transactione aestimari putat, expresso textu *l. quemadmodum §. item La-beo. ff. ad l. Aquil.* redarguitur. Cum illa, quae dubia sunt, aestimationem certam & veram, qualem lex nostra requirit, non recipiant.

THEOREMA XI.

Quaenam actio ex d. l. 2. C. de rescind. vend. competat.

Variae in hac quaestione se interpretum opiniones offerunt, sunt enim, qui autumant conditione ex

d.l. 2. agendum esse. Cum in l. unic. ff. de condict. ex lege.
Ictus Paulus ita habeat: *si obligatio lege nova introducta sit, nec cautum eadem lege, quo genere actionis experiamur, ex lege agendum est.* At in *d.l. 2. ne quod* quidem habetur, qua actione agendum sit. Ergo conditione ex lege agendum.

Alii emti venditi actionem adhibendam esse putant:

1. Quia in bonæ fidei judiciis ex æquo & bono etiam non conventa præstanda sunt. *§. in bon. fid. Insti. de act. §. fin. Inst. de oblig. quæ ex consensu.*

2. *Per l. sed Celsus. §. 1. ff. de contrab. emt.* ubi ad rescindendam emtionem & venditionem indulgetur, actio emti venditi si fundus sub hac lege venditus est, ut si in diem statutum pecunia soluta non esset, fundus inemptus foret. Sed et si nihil tale convenerit, sed solum liceat jure emtionem rescindere, *arg. l. 11. d. adit. edict.* & hoc loco in eam rem actionem venditori ex vendito competere, argumento est certissimo redhibitio. At hæc redhibitio est rescissio emtionis, & petitur actione ex *l. ex emto. de act. emt.* Ergo.

3. Quæ ex more præstanda invicem sunt, illa veniunt in actionem ex emto vendito *l. quod si nolit. 31. §. quia assidua 20. ff. de adilit. edict.* Ergo multo magis quæ jure certo præstanda sunt. Nam quod jure præstandum, id etiam more præstandum est.

Sunt deniq; qui arbitrantur, per in integrum restitutionem, læsione enormi interveniente, venditionem rescindi: quibus & ego, præmissis non obstantibus, haut invitus, ob annexas rationes, subscribo.

1. Si contra jus commune rescissio hæc comparata, necessario intelligenda est restitutio in integrum *l. in causa ff. de minor.* At verum prius, quia jure communi contrahentibus se in emtionis precio circumvenire licitum. Ergò & posterius.

2. Restitutio in integrum ex æquitate comparata est. *l. pen. ff. de in integr. restitut.* At hæc *d. l. 2.* rescissio ex humanitate & æquitate, urgente læsione, datur. Ergò. Non enim ex conventionem, sed præter illam, concedi æquum est. Unde consequenter, quadriennio beneficium hoc præscribi & extinguere, asserendum; Restitutiones enim in integrum & eo nomine competentes actiones rescissoriae hoc temporis spatio præscribi, sancitum. *l. 7. C. de tempor. in integr. restitut. l. 4. C. de his qua vi metus ve caus.*

Jam ad aliorum opiniones respondendum, & quidem ad primam, quod conditione ex lege agendum, quoties in nova lege non cautum de certa actione, hic locum non reperiet, non enim ex obligatione aliqua, propter enormem læsionem emtor vel venditor ad restitutionem rei vel precii obligantur, sed sola æquitas & humanitas, quæ evidenter *in d. l. 2. C. de rescind. vend.* exprimitur, probatà læsione, rescissionis causa est.

Nec refragatur sententiæ nostræ altera opinio, quod actio emti competat, quod enim dicitur *in §. bona fidei. Inst. de act.* Item *§. fin. Inst. de oblig. ex consensu,* contrahentes sibi invicem ex æquo & bono, quod justum est, præstare debere, hoc non ad contractum evertendum & rescindendum, sed implendum & servandum spectat. Quod proinde contractu non continetur.

netur, actione emti præstari jure non postulatur. Jam verò contractui emti non rescissio sed conventi præstatio inest. Quare ultrò prorumpit conclusio, quod actio emti ad rescindendum contractum non pertineat.

Ad secundum argumentum sufficientem responsionem suppeditat. *l. 6. C. de act. emt. & vend.* in qua Imperatores non obscurè ita rescribunt: *Venditi actio, si non ab initio aliud convenit, non facile ad rescindendam perfectam venditionem, sed ad pretium exigendum competit.* Nihil etiam obstat, quod redhibitio animalis morborum ex ædilitio edicto emti actione veniat, cum nominatim hoc lege cautum sit. Nam si rescissio actione emti legitimè petatur, requiritur, ut initio hoc vel conventum, vel etiam aperto jure cautum sit *d. l. 6. C. de act. emt. & vend.*

Ad tertium: In contrahendo quod agitur pro cauto habendum *l. 3. ff. de reb. credit.* Nam cum contrahimus, quædam etsi non sint verbis nominatim expressa subintelliguntur tamen ex natura ipsius actus quem agimus vel gerimus, & perinde præstantur ea, ac si cauta & expressa fuissent. Quod ergò dicitur in actionem emti id venire quod jure & moribus præstari debet, hoc subaudiendum de iis, quæ ex natura contractus jure aut moribus præstanda. *d. l. 6. C. de act. emt. & vend.* At restitutio rei venditæ *l. nostra 2. C. de rescind. vendit.* ex natura contractus non debetur, cum potius contractum dirimat & evertat. Iccirco actione emti pro saluberrimi *l. 2.* remedii effectu consequendo non utendum.

E THEO-

THEOREMA XII.

Quomodo læsio ultra dimidium, &
cujus temporis æstimatio probanda.

Imperatores Valentinianus, Theodosius & Arcadius. *l. 16. C. de rescind. vend.* expressis verbis, ubi ad æstimationem ventum, indignant, illam ex rei qualitate & fructuum quantitate per testes faciendam. Læsio etenim facti, quod non præsumitur, nisi probetur. *l. 1. C. de probat.* Per testes itaque hac de re deponentes probare cogitur is, qui se deceptum conqueritur. Hisce extra dubitationis aleam positis, multis, qui hac de re variant sententias, ambiguum est, quodnam tempus in præfata æstimatione attendendum. Sunt enim qui mordicus tenent, iudicis officium esse, partes cogere, ut æstimatores, qui rem venditam, habitatione consuetudinis loci, qualitatis rei, & quantitatis redituum, ex tempore præsentis, cum læsio iudicialiter allegatur, æstiment, quibus dissidentibus, integrum esse partibus tertium afficere, cuius iudicio & æstimationi acquiescant.

Hac opinio aliis non probatur, propterea quod tempus contractus inspicere debeat. *l. 8. fin. C. de rescind. vend.* æstimatores verò illud impossibile sit. Deinde quod Glossa innuat, taxationem illam ideò non statim esse admittendam, quia duo tres vel quatuor ex affectione opportunitatis, vicinitatis, vel cœli vel quod il-

lic

lic educati sint, &c. pluris æstiment: cum precia rerum communi æstimatione, non pro singulari affectu determinari debeant, *l. precia ff. ad L. Falcidiam. l. si servum meum ff. ad L. Aquiliam.* Verum consultius esse, ut iudex ipse, pro rei qualitate & redituum quantitate, verum valorem indicet.

Salvo diversum sentientium iudicio, cum D. D. Arumæo & Hunnio, statuo; iudici per testes vel æstimatores inquirendum, quisnam verus rei æstimata fuerit tempore contractus initi, & facta læsionis valor, indeque de læsionis enormitate ex communi æstimatione iudicium ferendum, *d. l. precia rerum. Et d. l. si servum meum.* Ob commodum verò & incommodum rei perfectè venditæ postmodum contingens, venditor læsus dici nequit, cum emptorem maneat. *§. Inst. de emt. vend.* Secundùm naturam enim est, commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequentur incommoda. *l. 10. ff. de R. L.*

Huic sententiæ non admodum adversantur supra adductæ opiniones. Nam ex tempore contractus qui negant æstimationem fieri posse, sciunt, non impossibile esse exinde certum rei precium constituere, imprimis cum non seculum sed tantum quadriennium, ut theoremate præcedenti dictum, huic de rescindenda venditione actioni destinatum exeat, intra quod de enormi læsione quæstio instituenda. Et quamvis Sichardus putet, de præsentis tempore præsumtionem fieri ad præteritum, ita ut qualis res nunc est, talis etiam, contrario non probato, priùs fuisse præsumatur: Attamen tenendum, hoc non proce-

dere, si de precio & valore rerum quaestio, cum rerum
pretia tempore per vices minui & augeri possint. l. 23.
C. de usur. Sed solum, quando de rei qualitate agi-
tur.

Ut demum Glossa satisfiat, liquidò ex d. l. *precia*.
ff. ad l. *Falcidiam*. superius ostensum, aestimatores non
ex sua affectione, sed ex rei veritate & communi aesti-
matione exquisita precia statuere debere. Et quam-
vis secundum Poetam Ubivis

*Rari quippe boni, numero vix sint totidem, quot
Thebarum portæ vel divitis ostia Nili.*

dubium tamen non est, quin sua cuique terræ gem-
mula, quæ sinistro affectu omni deposito rem ritè
aestimant. Sublato itaque τῶ μὴλω ἐείδω, concludo
prudentiæ iudicis convenire, ut peritos venditarum
rerum aestimatores ad minimum duos eligat, qui ci-
tra præiudicium, propriumque commodum ad tem-
pus contractus & factæ læsionis præscripto modo rei
precium reducant.

COROLLARIA

Ex jure Canonico.

An Pontifici Romano temporalis potestas in omnes Principes, Reges ac Imperatores jure competat. N.

Num jus reformandi religionem ad curam Ecclesiasticam Principis pertineat, ejusdemq; ex arbitrio dependeat. D.

An is qui juris patronatus sequester est, possit vacante Sacerdotio ministrum Ecclesie presentare. A.

Ex jure Feudali.

An investitura rectè distribuatur in propriam & impropiam sive abusivā. N.

An fœmina semel à feudi successione exclusa, semper exclusa censeatur. N.

Feudum antiquum commissum, utrum ad Dominum an ad agnatos pertineat. D.

Ex jure Publico.

Utrum subditi collectas à magistratu impositas pro rebus extra territorium &

*jurisdictionem magistratus sitis exsolvere
teneantur. N.*

*An imperium Romanum sit Feudum
Pontificis. N.*

*An secundum vulgatam Dd. Theori-
cam Princeps, Comes, Baro & Civitates
Imperii possint in suo territorio, quod Impe-
rator potest in universo. D.*

Ex jure Camerali.

*Præventio an habeat locum in materia
l. diffamari. D.*

*An bona naufragorum, qua erant in na-
vi, cadant in commissum. N.*

*Utrum Imperator cum Camera in ju-
risdictione concurrat. A.*

F I N I S.

53379

ULB Halle

3

004 835 093

1077

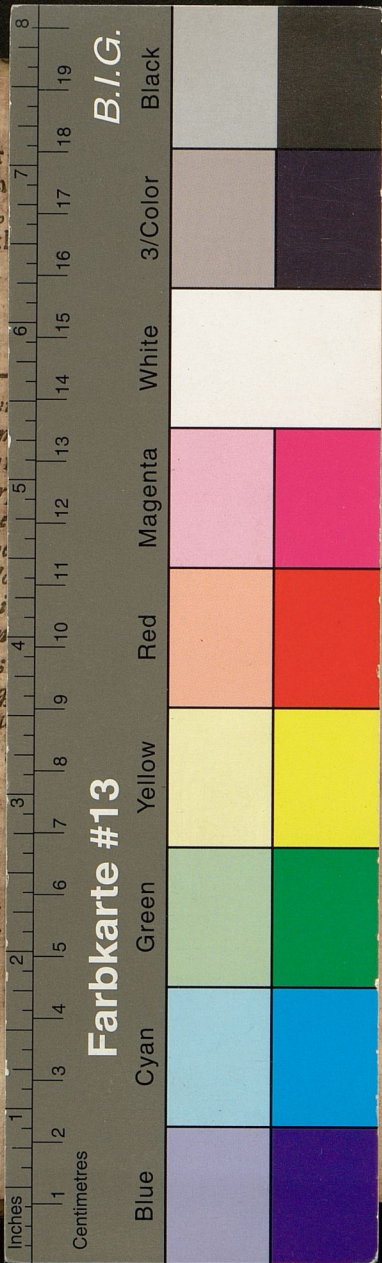
39 ara dāpnam lūa nūmūm apūcūatē m. lūp. dēuclūm

no. inblentiqui n sent. r n do
le p qua dno papir n imucatoz in
n ientuer dolo a uera pena z qh d m
mutacoe sic g' ut aia quicta cor ve
dolz exeo q' plensu applicat adigne cu
flis an q' h' z pur sentit n imucetur
cozle n realiter h' i nll' z sll' ai sic z
aia sepata p mcllin applicata adignez
z p h' uere auant z dolz aduic' cu
q' ut dixim' licz mcll' cam aia sepate
dampnat q' sp' maligni in h' fugatur
uice flis q' ue p' auoari abigne p
imutacoe v' tute dna scdm i nte
n n' ex h' sic q' icell' sic flis z q' n' rea
piat attricelle h' flis q' flis / sufficit
ei q' nll' recipit q' ule auaie aia ab
igne p' imuc'om scdm i nll' ai oz q' p'
maligni sp' sic dicitur igni cozli in h'
adol' q' p'acatur h' penas n' z n' con qd'
sp' portet igne usm scdm q' potis z de
ur altem imucatoz i nll' z aloz po
nam hozle care m' p' maligno in g'
ne q' car cu igne / in h' g' dicit' sic q'
pena z doloz h' i nobis du' vium' h' in
aia sepata h' in h' n' malignoai z ex mu
taco' coz' realit' m' m' aia z sll' ai
naualet q' ut ad m' h' n' z ut ad loc' pena
lenio danz q' m' e' m' g' de sll' ai cozli
in q' modu' imutari p' aia sepata / qua
dicit' q' coz' le scdm q' modu' h' n' rari h'
p' ut q' m' frigidet ut calefiat q' si sic z
n' poss' calefi q' aducl' h'et igne q' z
oio absurd' / e. n. d' h' g' n' uoc' ad p'ona
mclliam dcoz ang' v' possu' adapra
ve uba sua adnu' p'ofita q' lo q' n' s
in h'no duplici passione h' ut' dupli' dolz
p' q' ubi in carcer' / h' q' h' n' u' carcerata
auant' h' e. n. coz' z m' loco p' m' u' aia
sic sp' z m' loco p' u' aia app'om' / h' sic m' c'
ho cozli m' u'et h'ue lib'at' / elictus p' o'
se m' u' u'are h' n' loco sic ill' p' a' abiq'
lib'at' / h' si ponet' in carce' h'ac lib'at' em
p' d' ut n' m' h' e' o' loco possit se m' u' u'are
sic sp' h'ue n' e' derelictus p' applicare ur

ignu' m' u'et r
q' n' possit ut
corpus dicent
ius uenust at
aie dampnate z
cata cogit v' n'
ut adigne i' n'
suo p' ill' igne
imutaco' u' n'
epiat m' h' p'
le ignis sic qd'
cozli locus o' i'
nuat ut dicit
modus exidi n'
/ nam si d' m' h' u'
cor aie / aia h' z
lic' u'adz p' om' n'
plicom' / v' n' ang'
/ aia exuta sco
cu' aia coz' h' p'
f' n' z pena' / a
/ aia n' d' e' q'
o' ma n' imute
calet n' e' s' aia
u' tute d' na ex
nuat' z a' h' g'
augustin' / q' a'
ad loca cozli a
dampnata / n' a'
p' ut d' e' m' p'
/ aia q' u' e' m' p'
ang' h' a' z ad q'
cozli h' n' d' e' a'
lo emp' u' o' / h' q'
p' adu' s' aie z
op' / z s' b' i' sic i'
m' h' u' d' coz' h'
u' e' lictus / o' i' b' u'
Uolent
q' n' u'
z p' h'
f' e' n' t' u' r' p' l' i' a' h'
iozem ueluti de
dampnatoz dicit

THEORIA INAUGURALIS,
De
SALUBERRIMO
L. 2. C. de rescind. vendit.

hoc maximè seculo controverso,
remedio,
nonnulla Theoremata
continens

Que
Divino piè implorato subsidio

Auctoritate & Decreto Magnifici Jctorum ordinis in
alma Salana,

PRÆSIDE

Celeberrimo & Amplissimo Jcto

Dn. D. DOMINICO ARUMÆO

P. P. Facultatis Juridicæ SENIORE, Curia Pro-
vincialis ac Scabinatus ADSESSORE, Præceptore,
fautoreque suo efficitur
colendo,

*Pro consequendis in utroque jure insignibus & pri-
vilegiis Doctoralibus,*

Publicæ disquisitioni subjicit

MATTHIAS HEIN foundationis Bla-
sianæ Brunsvigæ CANONICUS,
ad diem 20. Augusti.

Typis JOHANNIS BEITHMANNI,
Anno M DC XXIV.